

Teorie a metody

přednáška č. 4

Mgr. Jitka Čechová

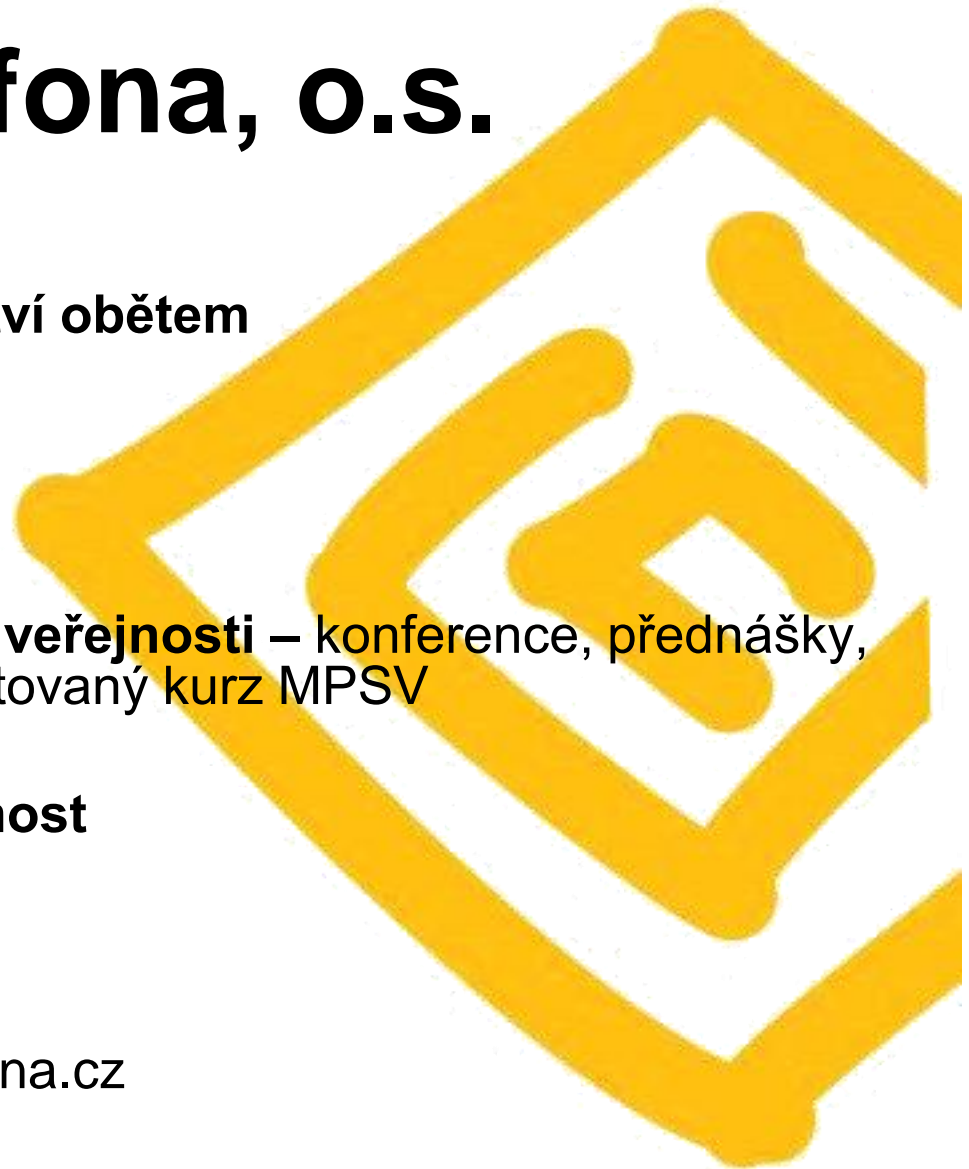
14. října 2009

Persefona, o.s.

- **Odborné sociální poradenství obětem**
 - domácího násilí
 - sexuálního zneužívání
 - znásilnění
- **Vzdělávání laické i odborné veřejnosti** – konference, přednášky, besedy, kurzy na míru, akreditovaný kurz MPSV
- **Analytická a publikační činnost**

Tel.: 737 834 345
545 245 996

E-mail: domacinasili@persefona.cz



Osnova

- Teoretické přístupy k řešení problému DN
 - pohled kriminologický X feministický
 - multifaktorové X jednofaktorové teorie

- Teorie a metody sociální práce
 - historie
 - zákon o sociálních službách, standardy sociálních služeb
 - teorie a metody sociální práce

Teoretické přístupy k řešení problému DN



Vymezení pojmu DN

- **Světový kontext →**
- **Rodově podmíněné násilí** (deklarace OSN o odstranění násilí páchaného na ženách, 1993)
- **Násilí v rodině, spáchané kterýmkoliv členem** (Rada Evropy, 1985)
- **Násilí v intimních vztazích** (Fond prevence domácího násilí, USA)

Vymezení pojmu DN

Český kontext →

Dle ustanovení §215a Trestního zákona je **domácím násilím**: „týrání osoby blízké nebo jiné osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě“

Dle pomáhajících organizací:

„Obecně lze říci, že domácí násilí je chování, které u jedné osoby vyvolává strach z osoby druhé, přičemž mezi těmito lidmi existoval nebo existuje **blízký vztah**. Prostřednictvím moci, kterou tento strach poskytuje, určuje násilník chování oběti.“

Teoretická pojetí DN

Kriminologický pohled

X

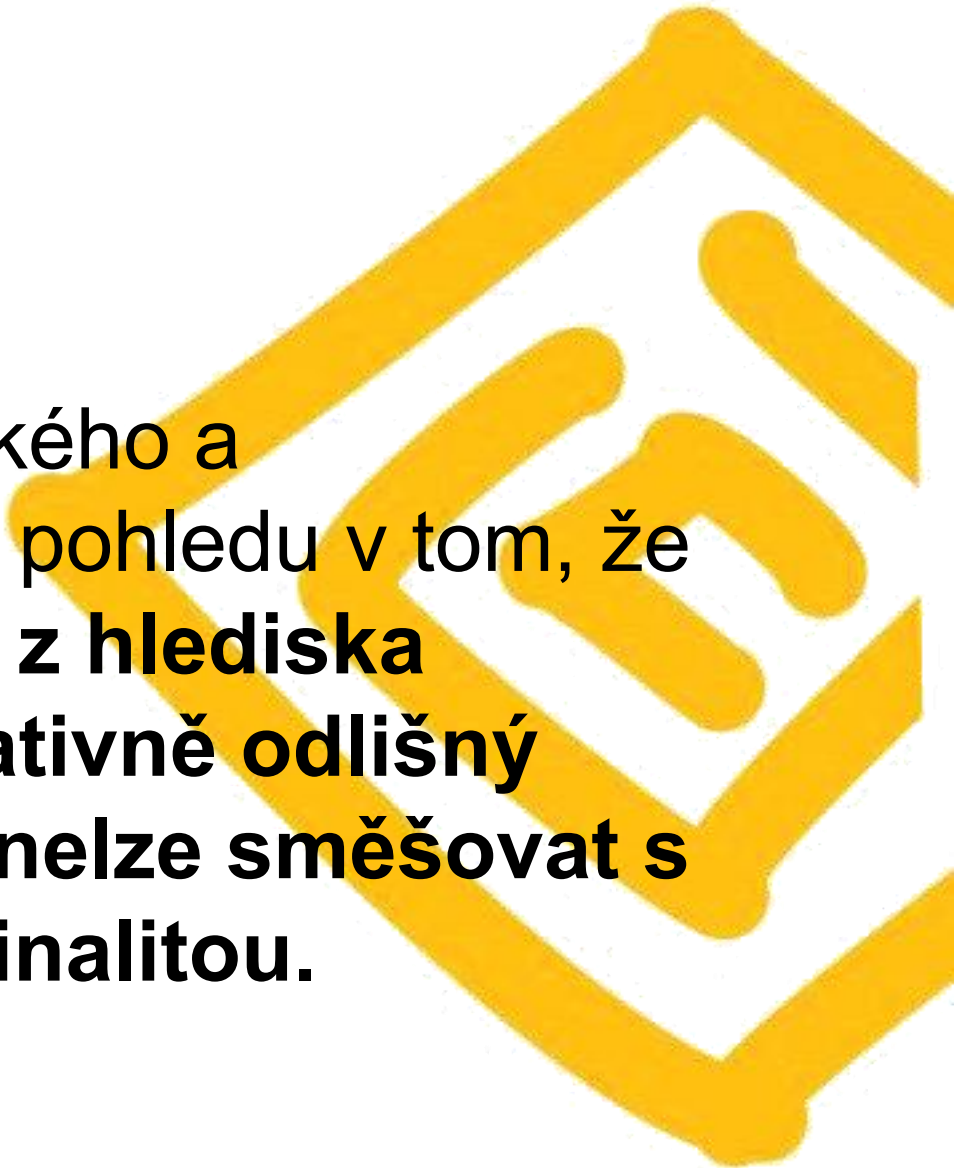
Feministický pohled

Rozdíly: příčiny, znaky a tendence

Společné: omezit výskyt DN

Pozn.: základní hrubé rozlišení pohledu na DN

Shoda feministického a kriminologického pohledu v tom, že **domácí násilí je z hlediska motivace kvalitativně odlišný fenomén, který nelze směřovat s obyčejnou kriminalitou.**



Feministický pohled

- sociostrukturální násilí
- motivace = patriarchální hodnotové setereotypy
- termíny: potřeba moci, kontroly a dominance
- volba a rozhodnutí X násilníci jako nezralé osobnosti, ztráta kontroly



Kriminologický pohled

- Partnerské násilí bez ohledu na pohlaví oběti a pachatele
- Syndrom týraného partnera (ne ženy)
- Výzkumy osobnosti – kritici: psychologický make-up
- → Multifaktorové teorie



„Faktorové teorie“

1) jedno-faktorové teorie

- **psychologické teorie**
(deprese, alkohol, osobnost, povahové zvláštnosti pachatele)
- **sociologické teorie** (konec psychiatrizace; mužská společnost)
- **biologicko-genetické teorie** (obecné predispozice)

NEBO

- **individuální faktory**
(osobnost, psychopatologie)
- **sociálně-psychologické faktory** (mezigenerační přenos)
- **sociálně-kulturní faktory** (nerovnoprávnost)
- **feministický pohled**
(moc a kontrola; individuální – socio-kulturní)

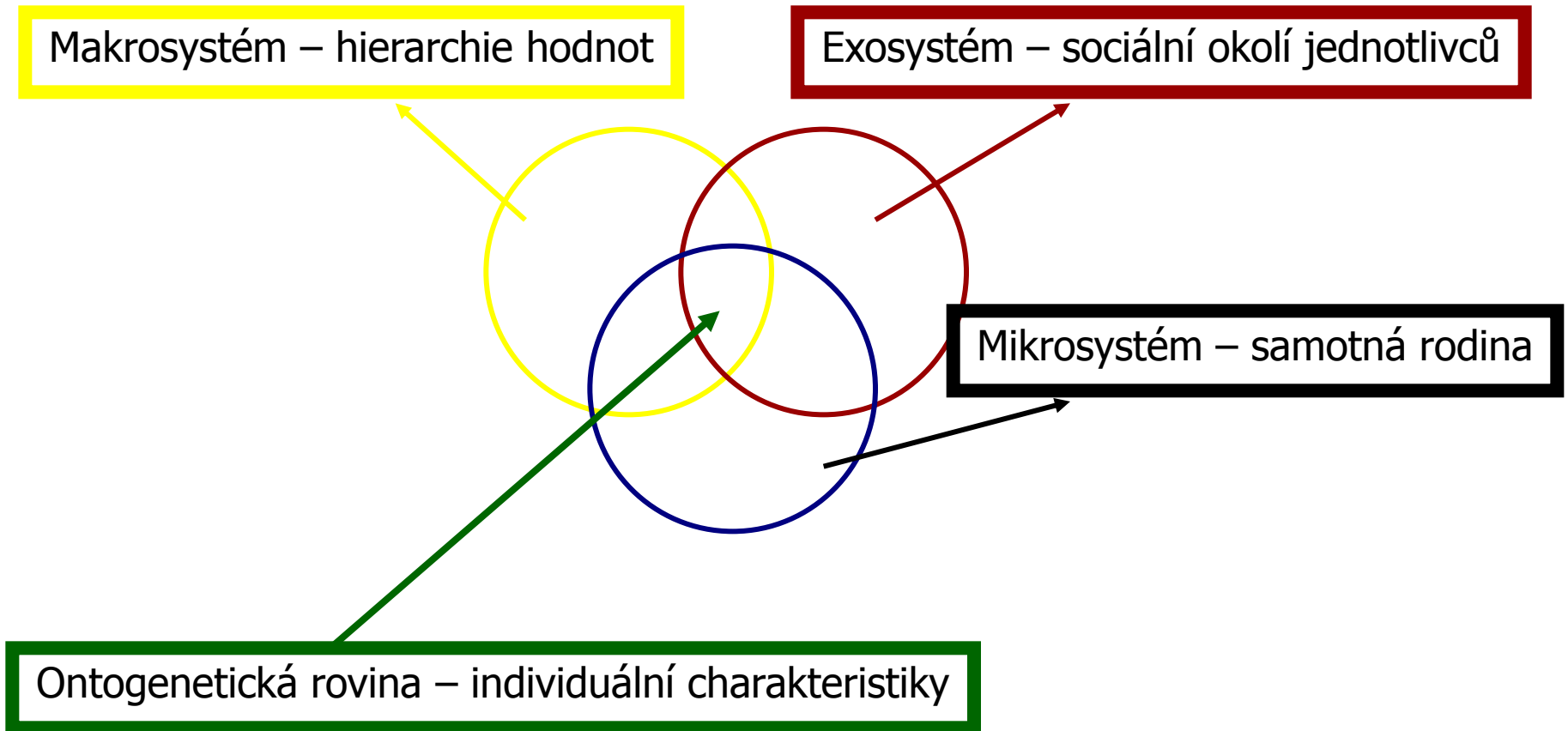


DN v dílčích teoriích

- Zaměřené na psychické násilí
- Psychoanalýza
- Teorie osobnosti
- Teorie rodinných systémů
- Teorie stresu
- Teorie sociálního učení
- Sociálně-psychologické teorie
- Feministické teorie
- Situační teorie
- Teorie zdrojů
- Teorie sociální směny
- Socio-biologická teorie
- Kriminologie
- Viktimologie
- Ekologická perspektiva
- A další



2) Multi-faktorová teorie D.G. Duttona



Teorie a metody sociální práce s oběťmi DN



Teorie a metody

Část první

- Historie práce s oběťmi DN
- Etická dilemata a problémy
- Standardy sociálních služeb
- Význam sociálního pracovníka při řešení DN



Historie práce s oběťmi DN

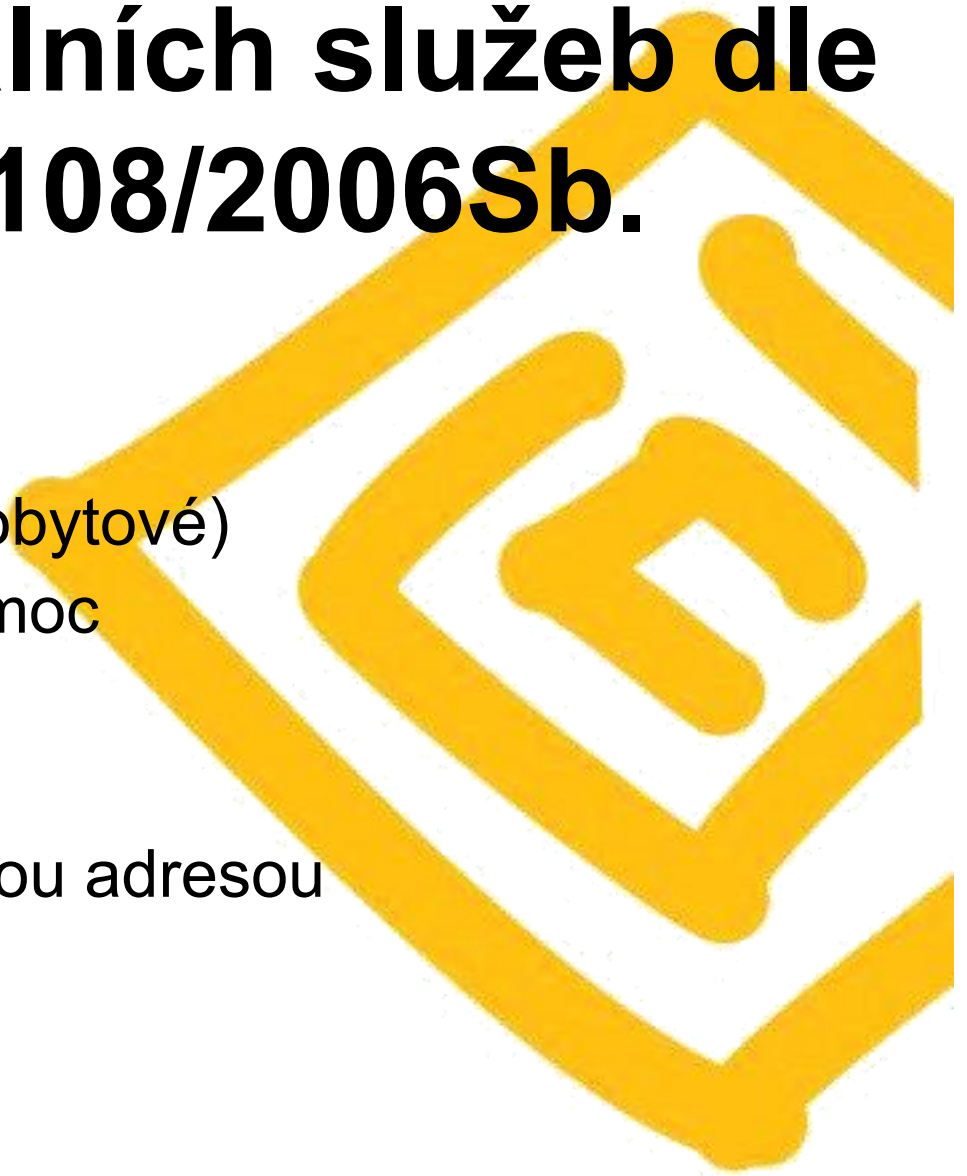
- Do 1989 tabu
- 1993 vzniká ROSA- centrum pro týrané a osamělé ženy (psychosociální a právní poradenství, azyl s utajenou adresou)
- Druhá polovina 90. let zvyšující se zájem o problematiku ze strany:
 - a) existujících organizací BKB (1996), ProFem (1996),
 - b) nově vzniklých organizací Poradna pro ženy v tísní při Ekologickém právním servisu (1999), Acorus (1997)
- 1.1. 2007 zlom v účinnosti zákona 136/2006Sb. na ochranu před DN a 108/2006Sb o sociálních službách

Historie práce s oběťmi DN

- Rozvoj sociální práce s oběťmi DN byl v 90. letech bottom up proces bez výraznější regulace a systematické podpory státu.
- Současný stav už reguluje vznik služeb povinnou registrací, dotačními tituly a komunitními plány.

Formy sociálních služeb dle zákona 108/2006Sb.

- Ambulantní
 - poradny
 - intervenční centra (i pobytové)
 - telefonická krizová pomoc
- Pobytové
 - azylové domy
 - azylové domy s utajenou adresou
- Terénní
 - osobní asistence



Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb.

- o <http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?cd=76&typ=r&zdroj=sb06108>

Standardy kvality sociálních služeb

- o <http://www.mpsv.cz/cs/3950>
- o <http://www.mpsv.cz/files/clanky/1459/pruvodce.pdf>



Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb.

ČÁST TŘETÍ - Sociální služby

HLAVA I - Druhy sociálních služeb a úhrada nákladů za poskytování sociálních služeb

Díl 2 - Sociální poradenství

§ 37

- (1) Sociální poradenství zahrnuje
 - a) základní sociální poradenství,
 - b) odborné sociální poradenství.
- (2) Základní sociální poradenství poskytuje osobám potřebné informace přispívající k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Sociální poradenství je základní činností při poskytování všech druhů sociálních služeb; poskytovatelé sociálních služeb jsou vždy povinni tuto činnost zajistit.
- (3) Odborné sociální poradenství je poskytováno se zaměřením na potřeby jednotlivých okruhů sociálních skupin osob v občanských poradnách, manželských a rodinných poradnách, poradnách pro seniory, poradnách pro osoby se zdravotním postižením, poradnách pro oběti trestných činů a domácího násilí; zahrnuje též sociální práci s osobami, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností. Součástí odborného poradenství je i půjčování kompenzačních pomůcek.
- (4) Služba podle odstavce 3 obsahuje tyto základní činnosti:
 - a) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
 - b) sociálně terapeutické činnosti,
 - c) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

ČÁST OSMÁ - Předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka

HLAVA I - Sociální pracovník

§ 109

Sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace.

Standardy sociálních služeb

Význam standardů sociálních služeb...

3. Jednání se zájemcem o sociální službu

- a) Poskytovatel má písemně zpracována vnitřní pravidla, podle kterých informuje zájemce o sociální službu srozumitelným způsobem o možnostech a podmínkách poskytování sociální služby; podle těchto pravidel poskytovatel postupuje
- b) Poskytovatel **projednává se zájemcem o sociální službu jeho požadavky, očekávání a osobní cíle, které by vzhledem k jeho možnostem a schopnostem bylo možné realizovat prostřednictvím sociální služby**
- c) Poskytovatel má písemně zpracována vnitřní pravidla pro postup při odmítnutí zájemce o sociální službu z důvodů stanovených zákonem; podle těchto pravidel poskytovatel postupuje

Standardy sociálních služeb

5. Individuální plánování průběhu sociální služby

- a) Poskytovatel má písemně zpracována vnitřní pravidla podle druhu a poslání sociální služby, kterými se řídí plánování a způsob přehodnocování procesu poskytování služby; podle těchto pravidel poskytovatel postupuje
- b) Poskytovatel plánuje **společně s osobou průběh poskytování sociální služby s ohledem na osobní cíle a možnosti osoby**
- c) Poskytovatel **společně s osobou průběžně hodnotí, zda jsou naplňovány její osobní cíle**
- d) Poskytovatel má pro postup podle písmene b) a c) pro každou osobu určeného zaměstnance
- e) Poskytovatel vytváří a uplatňuje systém získávání a předávání potřebných informací mezi zaměstnanci o průběhu poskytování sociální služby jednotlivým osobám

Požadavky na krizového pracovníka

Inventáře dovedností a znalostí krizového pracovníka (doporučení):

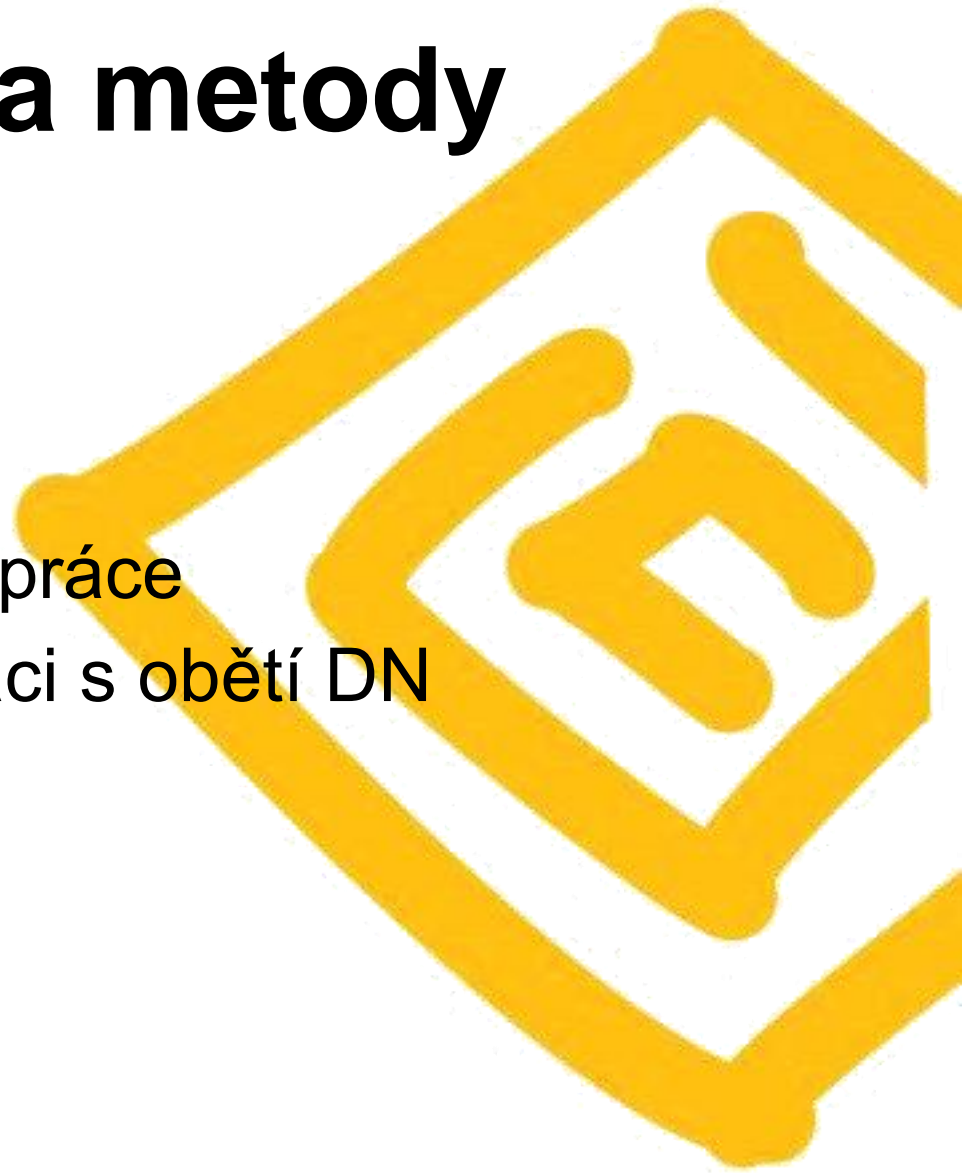
- Dovednosti aktivního naslouchání s důrazem na vcítění
- Dovednosti krizové intervence a vyjednávání,
- Dovednosti zacházení s oběťmi a rovněž s klienty, kteří ztratí vládu nad ničivými a sebezničujícími impulsy
- Znalosti pomáhající sítě a dovednosti nepředpojaté spolupráce s ní
- Znalosti základů právního vědomí
- Znalosti základů první pomoci
- Znalosti základů sebeobrany
- Dovednosti při vedení dokumentace a komunikace v týmu
- Dovednosti při získávání a předávání informací
- a další..

Vodáčková, D. (2002): *Krizová intervence*. Prah: Portál.

Teorie a metody

Část druhá

- Paradigmata sociální práce
- Teorie a metody v práci s obětí DN



Zasazení do paradigmat sociální práce

Podle tří Payneových paradigmat se jedná zejména o tzv. **poradenské paradigma**, které nahlíží individuální potřeby klienta a jeho schopnosti zvládat problémy a zároveň usiluje o takový stav pomáhajících profesí, které jsou schopny na problémy a potřeby klienta reagovat.

Současná sociální práce využívá eklekticky všechny tři paradigmata, což platí i soc. práci s oběťmi DN. **Terapeutické paradigma** usiluje o rozvoj a uskutečnění osobnosti klienta a **reformní** usiluje o změnu prostředí.

Etická dilemata - problémy

Ve vztahu ke klientovi

- Psychopatologie, sociální patologie (psychózy, závislosti)
- Důvěryhodnost případu (model stranického poradenství)
- „osobní angažmá“ v případě (známe klienta či protistranu)
- Stereotypy v případě vnímání domácího násilí výhradně jako genderového problému
- Zahlcení klientem

Ve vztahu ke klientovi/jiné organizaci,instituci

- součinnost s orgány činnými v trestním řízení a dalšími institucemi
- intervence ve prospěch klienta
- podezření z nedostatečné či negativní činnosti jiné organizace

Klient/rodinný příslušník

- jednání rodinného příslušníka za klienta (zbavování kompetencí)
- manipulace pachatele s realitou (pachatel se staví do role oběti, vydává se za jinou osobu)

Pracovník v přímé péči

- osobní zkušenost s DN

Teorie a metody

- Psychodynamické perspektivy
- Psychosociální přístup
- Humanistický přístup
- Existenciální přístup
- Sociálně psychologický a komunikační model
- Kognitivně – behaviorální teorie
- Přístup orientovaný na úkoly
- Krizová intervence
- Sociální práce se skupinami
- Komunitní sociální práce
- Aniopresivní přístup
- Ekologická perspektiva



Teorie a metody

Užití jednotlivých přístupů je třeba vždy dobře zvážit s ohledem na klientovu:

- životní situaci a problém, který je třeba řešit,
- konečnou zakázku,
- jeho potřeby, zdroje a osobnostní nastavení

Ve volbě přístupu (resp. jejich kombinace) je důležité i zázemí Vašeho pracoviště (specializované poradenské pracoviště, krizové centrum, sociální odbor, aktivistická organizace...) a jeho příslušné způsoby práce.

Podstatná je také Vaše role ve vztahu ke klientovi (krizový pracovník, sociální pracovník, psychologický a sociální poradce, terapeut apod.).

Teorie a metody

Ve volbě přístupu je důležité zvážit, co vše klient potřebuje a žádá:

- zorientovat a strukturovat
- získat informace
- aktivně řešit (případně ještě neřešit)
- podpořit a sdílet
- pracovat na sebepoznání a sebeprosazení
- apod.

Specifické přístupy hrající významnou teoretickou i praktickou roli v chápání problematiky DN:

- Teorie sociálního učení, Feministické teorie, Sociálně-psychologické teorie, Sociálně-ekologický model, psychopatologie (viz předchozí přednášky) z nich vybrané modely: DN jako problém moci a patriarchální společnosti, Syndrom týrané ženy, Stockholmský syndrom, naučená bezmocnost, multi-faktorové teorie, PTSP...

Specifické postupy v práci s obětí:

- odhad nebezpečnosti
- bezpečnostní plán
- načasování
- vnímavost na kontrolu a moc
- vědomí problematiky traumatu
- krizová intervence

Děkuji Vám za pozornost!

